भ्रान्तो बालः प्रश्न उत्तर

अभ्यासः

प्रश्न 1.
अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया लिखत
(क) बालः कदा क्रीडितुं निर्जगाम?
उत्तरः
बालः पाठशालागमनवेलायां क्रीडितुं निर्जगाम।

(ख) बालस्य मित्राणि किमर्थं त्वरमाणा बभूवुः?
उत्तरः
बालस्य मित्राणि विद्यालयगमनार्थं त्वरमाणा बभूवुः।

(ग) मधुकरः बालकस्य आह्वानं केन कारणेन न अमन्यत?
उत्तरः
मधुकरः बालकस्य आह्वानं न अमन्यत यतः सः मधुसंग्रहे व्यग्रः आसीत्।

(घ) बालकः कीदृशं चटकम् अपश्यत्?
उत्तरः
बालक चञ्च्या तृणशलाकादिकमाददानं चटकम् अपश्यत्।

(ङ) बालकः चटकाय क्रीडनार्थं कीदृशं लोभं दत्तवान्?
उत्तरः
बालकः चटकाय स्वादूनि भक्ष्यकवलानि दानस्य लोभं दत्तवान्।

(च) खिन्नः बालकः श्वानं किम् अकथयत्?
उत्तरः
खिन्नः बालकः श्वानम् अकथयत्-'मित्र! त्वम् अस्मिन् निदाघदिवसे किं पर्यटसि? प्रच्छायशीतलमिदं तरुमूलं आश्रयस्व। अहं त्वामेव अनुरूपं क्रीडासहायं पश्यामि।

(छ) विनितमनोरथः बालः किम् अचिन्तयत्?
उत्तरः
विघ्नितमनोरथः बालः अचिन्तयत्-'अस्मिन् जगति प्रत्येकं स्व-स्वकृत्ये निमग्नः भवति। कोऽपि अहमिव वृथा कालक्षेपं न सहते। अतः अहमपि स्वोचितं करोमि।'.

प्रश्न 2.
निम्नलिखितस्य श्लोकस्य भावार्थं हिन्दीभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखत -
यो मां पुत्रप्रीत्या पोषयति स्वामिनो गृहे तस्य। -
रक्षानियोगकरणान्न मया भ्रष्टव्यमीषदपि।।।
उत्तरः
भावार्थ हिन्दी में प्रस्तुत श्लोक में कुत्ते में भी कर्त्तव्यपालन की भावना अभिव्यक्त की गई है। जहाँ उसे पुत्र के जैसा प्रेम मिला है और उसका पालन-पोषण हुआ है, वहाँ उसे रक्षा के कर्त्तव्य से तनिक भी पीछे नहीं हटना चाहिये-कुत्ते की इसी भावना से बालक प्रभावित होकर विद्याध्ययन की ओर आकृष्ट होता है।

प्रश्न 3.
"भ्रान्तो बालः" इति कथायाः सारांशं हिन्दीभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखत।.
उत्तरः
कथा का सारांश (हिन्दी में)-एक भ्रान्त बालक पाठशाला, जाने के समय खेलने के लिए चल पड़ा। उसने अपने मित्रों से भी खेलने आने को कहा किन्तु सब विद्यालय जाने की जल्दी में थे तथा किसी ने भी उसकी बात न मानी। उपवन में जाकर सबसे पहले उसने भौरे से खेलने को कहा किन्तु उसने पराग सञ्चित करने में अपनी। व्यस्तता बताई। तब उसने चिड़े को स्वादिष्ट खाद्य वस्तुएँ देने का लालच देकर खेलने को कहा किन्तु उसने भी घोंसला बनाने के कार्य में अपनी व्यस्तता बताकर खेलने से इन्कार कर दिया। तत्पश्चात् उसने कुत्ते से खेलने को कहा। कुत्ते ने भी रक्षानियोग के कारण अपनी व्यस्तता प्रकट की।

इस प्रकार नष्ट मनोरथ वाले उस बालक ने अन्त में यह समझ लिया कि समय नष्ट करना उचित नहीं। सभी अपने-अपने कार्यों में व्यस्त हैं, अतः उसे भी अपना कर्तव्य (विद्याप्राप्ति) पूरा करना चाहिए। तभी से वह विद्याप्राप्ति में जुट गया। वह शीघ्र विद्यालय चला गया।

Story in English: Once a boy astrayed and went to play at the time of going to school. He asked his friends also to accompany him but they all were in hurry to go to school. So, no one fulfilled his desire. Then he went to the garden lonely and asked the black-bee first to play with him but the black-bee said that he is busy in collecting the nectar of the flowers. Then he asked the male-sparrow that he will give tasty eatables to him if he plays with him. But he also said that he was busy in making his nest, so he had no time to play. Then he asked the dog to play with him. But he also refused to play as he was busy in performing his duty of: watching the house.

Thus, the boy was very disappointed. Now he understood that it is not advisable to waste time. Everyone is busy in performing his duty. So, he should also fulfill his duty by obtaining an education. Since that day, he engaged himself seriously with obtaining the education. He went to school quickly.

प्रश्न 4.
स्थूलपदान्यधिकृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत

(क) स्वादूनि भक्ष्यकवलानि ते दास्यामि।
उत्तरः
कीदृशानि भक्ष्यकवलानि ते दास्यामि।

(ख) चटकः स्वकर्मणि व्यग्रः आसीत्?
उत्तरः
चटकः कस्मिन् व्यग्रः आसीत्?

(ग) कुक्कुरः मानुषाणां मित्रम् अस्ति।
उत्तरः
कुक्कुरः केषां मित्रम् अस्ति?

(घ) स महतीं वैदुर्षीं लब्धवान्।
उत्तरः
स कीदृशीं वैदुर्षीं लब्धवान्?

(ङ) रक्षानियोगकरणात् मया न भ्रष्टव्यम् इति।
उत्तरः
कस्मात् मया न भ्रष्टव्यम् इति?

प्रश्न 5.
"एतेभ्यः नमः" इति उदाहरणमनुसृत्य नमः इत्यस्य योगे चतुर्थी विभक्तेः प्रयोगं कृत्या पञ्चवाक्यानि रचयत।
उत्तरः
1. गुरवे नमः।।
2. पित्रे नमः।
3. आदित्याय नमः।
4. मात्रे नमः।
5. शिक्षिकायै नमः।

प्रश्न 6.
'क' स्तम्भे समस्तपदानि 'ख' स्तम्भे च तेषां विग्रहः दत्तानि, तानि यथासमक्षं लिखत-
'क' स्तम्भ - 'ख' स्तम्भ
(क) दृष्टिपथम् - 1. पुष्पाणाम् उद्यानम्
(ख) पुस्तकदासाः - 2. विद्यायाः व्यसनी
(ग) विद्याव्यसनी - 3. दृष्टेः पन्थाः
(घ) पुष्पोद्यानम् - 4. पुस्तकानां दासाः
उत्तरः
'क' स्तम्भ - 'ख' स्तम्भ
(क) दृष्टिपथम् - 1. दृष्टेः पन्था
(ख) पुस्तकदासाः - 2. पुस्तकानां दासाः
(ग) विद्याव्यसनी - 3. विद्यायाः व्यसनी
(घ) पुष्पोद्यानम् - 4. पुष्पाणाम् उद्यानम

प्रश्न 7.
(क) अधोलिखितेषु पदयुग्मेषु एकं विशेष्यपदम् अपरञ्च विशेषणपदम्। विशेषणपदम् विशेष्यपदं च पृथक्-पृथक् चित्वा लिखत
उत्तरः

		विशेषणम्	विशेष्यम्
(i) खिन्नः बालः	=	खिन्नः	बालः
(ii) पलायमानम् श्वानमं	=	पलायमानम्	श्वानम्
(iii) प्रीतः बालकः	=	प्रीतः	बालकः
(iv) स्वादूनि भक्ष्यकवलानि	=	स्वादूनि	भक्ष्यकवलानि
(v) त्वरमाणाः वयस्याः	=	त्वरमाणाः	वयस्याः

(ख) कोष्ठकगतेषु पदेषु सप्तमीविभक्तेः प्रयोगं कृत्या रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत
उत्तरः
(i) बालः पाठशालागमनवेलायां क्रीडितुं निर्जगाम। (पाठशालागमनवेला)
(ii) अस्मिन् जगति प्रत्येकं स्वकृत्ये निमग्नो भवति। (इदम्)
(iii) खगः शाखायां नीडं करोति। (शाखा)
(iv) अस्मिन् निदाघदिवसे किमर्थं पर्यटसि? (निदाघदिवस)
(v) नगेषु हिमालयः उच्चतमः। (नग)

← Previous Post
Next Post →